

Mielimaissa-projekti kantaottavana taiteena

Vaikuttavuuden elementit Turun pääkirjaston näyttelyssä 2025

Lumi Leskelä

Kandidaatintutkielma

Median, musiikin ja taiteen tutkimuksen tutkinto-ohjelma, Taidehistoria

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Joulukuu 2025

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Kandidaatintutkielma

Median, musiikin ja taiteen tutkimus, taidehistoria

Lumi Leskelä

Mielimaissa-projekti kantaaottavana taiteena. Vaikuttavuuden elementit Turun pääkirjaston näyttelyssä 2025

Sivumäärät: 34 s, 2 liitettä

Kandidaatintutkielma tarkastelee kantaaottavan taiteen elementtejä ja niiden vaikutusta ihmisten kokemuksiin Mielimaissa-näyttelyn yhteydessä Turun pääkirjastossa syyskuussa 2025. Tutkimuksen kohteena on, millaiset muodolliset ratkaisut ja taiteen elementit saavat ihmiset pysähtymään taiteen äärelle ja mitkä tekijät vaikuttavat heihin merkittävimmin. Näyttely on osa laajempaa Mielimaissa-projektia (2016-), jonka tavoitteena on lisätä tietoisuutta mielenterveysongelmista muotokuvien ja henkilökohtaisten tarinoiden avulla. Tutkimusaineisto koostuu kahdesta osasta: kävijöiltä kerätystä kyselytutkimuksesta (42 vastausta) sekä projektin tekijöiden puolistrukturoiduista haastatteluista. Kysely toteutettiin näyttelyn kahdeksan viimeisen päivän aikana ja sen avulla kartoitettiin kävijöiden kokemuksia näyttelyn vaikuttavista elementeistä. Analyysimenetelminä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, teoriaohjaavaa tarkastelua sekä diskurssianalyttisiä piirteitä. Teoreettinen viitekehys pohjautuu aktivistisen ja kantaaottavan taiteen tutkimukseen (esim. Thompson 2015; Bishop 2024), psykologisiin näkökulmiin taiteen vaikutuksista (Winner 2019) sekä neurotieteellisiin havaintoihin taiteen kokemisessa (van Leeuwen ym. 2022). Tulokset osoittavat, että Mielimaissa-projektin visuaaliset ja tarinalliset elementit mahdollistavat monin tavoin ihmisen pysähtymisen näyttelyn äärelle. Vaikuttavimmiksi elementeiksi nousivat suurikokoiset ja visuaalisesti kiinnostavat muotokuvat sekä aiheen merkityksellisyys. Tarinoiden ja kuvien aitous korostui keskeisenä syynä siihen, miksi elementit vaikuttivat merkittävästi kyselytutkimuksen vastaajaan. Kokonaisuutena näyttelyn eri osat tukivat toisiaan, ja projektin ihmislähtöinen lähestymistapa teki näyttelystä kokonaisuudessaan vaikuttavan.

Avainsanat: kantaaottava taide, Mielimaissa-projekti, Mielimaissa-näyttely, vaikuttavuus

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Aineiston esittely ja tutkimuskysymykset	4
1.2	Tutkimuksen viitekehys ja aiempi tutkimus	5
1.3	Aineistonkeruu	6
1.4	Metodit ja tutkimuksen eteneminen	7
2	Aineiston jäsenitys	9
2.1	Taide pysäyttäjänä kirjastossa	9
2.2	Mielimaissa-näyttelyn elementit	12
2.3	Heränneet tunteet	15
3	Analyysia elementtien mahdollisuuksista	17
3.1	Mikä pysäyttää tässä ajassa	17
3.1.1	Kuvien kiinnostavuus	18
3.1.2	Tekstien kiinnostavuus	20
3.1.3	Aiheen merkityksellisyys	20
3.2	Vaikuttavimmat elementit	21
3.2.1	Kokonaisuus	21
3.2.2	Muotokuvat	22
3.2.3	Tarinat	25
	Loppupäätelmät	27
	Kuvaluettelo	29
	Lähteet	30
	Liitteet	32
	Liite 1. Kyselylomake	32
	Liite 2. Tekoäly työkaluna sisällysluetteloja ja abstraktia laatiessa	33

1 Johdanto

1.1 Aineiston esittely ja tutkimuskysymykset

Kandidaatintutkielmassani tarkastelen Turun kaupunginkirjaston pääkirjastossa pidetyn Mielimaissa-näyttelyn (2.9.–29.9.2025) kautta, miten kantaottavan taiteen elementit ilmenevät ja vaikuttavat ihmisten kokemuksissa sekä taiteen mahdollisuuksissa saada ihminen pysähtymään. Mielimaissa-projektin ensimmäinen näyttely pidettiin Turussa arkeologian ja nykytaiteen museossa Aboa Vetus & Ars Novassa (27.9.-29.10.2019), jonka jälkeen näyttely on kiertänyt ympäri Suomea useissa eri kaupungeissa.¹ Projektin tarkoitus on edistää avointa keskustelua mielenterveysongelmista lisäämällä tietoisuutta ja vähentämällä ennakkoluuloja muotokuvien ja henkilökohtaisten tarinoiden avulla (Etusivu. Mielimaissa [www-sivu](#)). Tämän kaikin puolin vapaaehtoisuuteen perustuvan projektin ovat luoneet graafinen suunnittelija ja valokuvaaja Jari Laurén sekä valokuvaaja Vesa Tyni.

Pääaineistonani toimii näyttelyn ääreen pysähtyneiden ihmisten kokemuksia kartoittava kyselytutkimus, joka toteutettiin projektin 37. näyttelyssä Turun pääkirjastolla. Tarkastelen ja analysoin kyselytutkimuksen pohjalta kävijöiden kokemuksia siitä, miten näyttelyn elementit vaikuttivat heihin. Tutkimuksessa keskityn näyttelyn mielenterveyttä koskevan aiheen käsittelyyn sijaan ennen kaikkea analysoimaan näyttelyn muodollisia valintoja – osana vaikuttavuuden mahdollistamista. Muotokuvat on luotu valokuvaamalla jokainen projektiin osallistunut henkilö heidän masennuksensa aikaista kokemusmaisemaa kuvaavassa ympäristössä, joka on luotu aitoon fyysiseen tilaan lavastamalla. Teosten yhteydessä on luettavissa tarinamuodossa kerrotut tekstit ihmisten kokemuksista masennuksen kanssa elämisestä.

Haastattelin myös projektin tekijöitä (Laurén & Tyni 8.10.2025), jotta saisin tutkimukseeni monipuolisemmin eri näkökulmia ja ääniä kuuluviin. Näiden aineistojen avulla pyrin selvittämään, mitkä näyttelyn osatekijät onnistuvat herättämään kävijöiden huomion nykyisessä näyttelykontekstissa, ja mitkä elementit vaikuttivat vastaajiin kaikkein merkittävimmin? Havainnoin myös sitä, miten näyttelyn tekijöiden valitsemat muodolliset valinnat näkyvät lopulta käytännössä ja miten ne heijastuvat vastaajien mielipiteissä ja kokemuksissa. Tutkimuskysymykseni ovat: ”Millaiset elementit kantaottavassa taiteessa saavat ihmiset pysähtymään ja

¹ Näyttely on kiertänyt tähän mennessä (13.12.2025) 33 paikkakuntaa ja 38 eri kohdetta.

jäämään sen äärelle, ja miksi?” ja ”Mitkä taiteen elementit vaikuttavat ihmisiin merkittävimmin?”

1.2 Tutkimuksen viitekehys ja aiempi tutkimus

Tutkimukseni kytkeytyy taidehistorian kentällä ennen kaikkea aktivistisen taiteen tutkimuksen viitekehykseen. Käytän tutkielmassani vaihtelevasti termejä *kantaaottava taide* sekä *aktivistinen taide* riippuen kontekstista. Kantaaottavalla taiteella tarkoitetaan taidetta, joka ottaa kantaa yhteiskunnallisiin tai kulttuurisiin asioihin ja pyrkii taiteen kautta jonkinlaiseen muutokseen. Aktivistinen taide ottaa myös kantaa ja vaatii muutosta, mutta se liitetään usein järjestöllisiin toimiin ja selkeään päämäärään vastustaa jotakin (Gonzalez & Posner 2006, 213). Käsitän Mielimaissa-projektin ennen kaikkea kantaaottavana taiteena, sillä sen lähtökohdat ovat enemmän yksilölähtöisiä ja sen ote on tietoisuutta levittävä – eikä se vaadi muutosta suoraan osoittamalla jotain tiettyä kulttuurista tai institutionaalista ongelmaa.

Syvennän tutkimukseni analyysia teoriaohjaavasti taiteiden tutkimusta, psykologiaa ja neurotieteitä hyödyntäen. Laajasti taiteen ja aktivismin suhdetta on tutkinut muun muassa kuraattori Nato Thompson teoksessaan *Seeing power: Art and activism in the twenty-first century* (2015), jossa hän avaa monipuolisesti taiteen vaikutusmahdollisuuksia sekä aktivistisen taiteen tilaa 2000-luvulla. Psykologista näkökulmaa taiteen vaikutuksista tutkii Ellen Winnerin teos *How art works: A psychological exploration* (2019), jonka avulla analyysini saa tukea psykologisista mittaustuloksista liittyen empatiaan ja kontekstuaalisuuteen niin visuaalisen taiteen kuin kirjallisuuden yhteyksissä. Aivojen aktivoitumista tutkittaessa taiteen katsomisen yhteydessä hyödylliseksi osoittautui neurologiset tutkimukset Janneke E.P van Leeuwen ym. artikkelissa ”More than meets the eye: Art engages the social brain” (2022).

Valokuvan mahdollisuuksia ja poliittisuutta tutkitaan Alan Hillin artikkelissa ”Civil intent: Rethinking ‘the political’ in art and photography education.” (2024). Hillin tutkimus perustuu erityisesti Ariella Aïsha Azoulayn teokseen *Civil imagination: A political ontology of photography* (2012), josta on myös kaksi uudempaa painosta. Kaikki aiemmin mainitsemani teokset kuvastavat pientä kattausta siitä tutkimuskentästä, johon tutkimukseni sijoittuu. Taiteen vaikutusmahdollisuuksia ja aktivistista taidetta, sekä niiden tilaa tässä ajassa on tutkinut Thompsonin lisäksi esimerkiksi taidehistorioitsija Claire Bishop teoksessa *Disordered attention: How we look at art and performance today* (2024) ja Gregory Shlotte ym. teoksessa *Delirium and resistance: Activist art and the crisis of capitalism* (2017).

Vaikka taiteen vaikuttavuutta ja kantaaottavaa taidetta on tutkittu paljon, on niissä edelleen paljon tutkittavaa. Ne kytkeytyvät tiiviisti vallitsevaan maailmantilanteeseen sekä yhteiskunnallisiin teemoihin, jotka ovat aina liikkeessä; siksi aihe pysyy aina ajankohtaisena. Lisäksi taiteen vaikuttavuuden tutkimus psykologian ja neurotieteen kentillä on edelleen suhteellisen vähän tutkittu aihealue, ja tieteiden välinen tutkimus on aina hyödyllistä. Kantaaottavalla taiteella on monia ilmenemismuotoja, ja siksi olen valikoinut tarkasteluun yhden näyttelyn rajatakseni tutkimukseni selkeään paikkaan ja aikaan.

Mielimaissa-projektista on tehty aiemmin tutkimusta; Jenni Lankinen teki Mielimaissa-projektista tilatun tutkimuksen *Taide- ja kulttuurilähtöisten menetelmien hyödyntäminen masennustietoisuuden välittäjänä -Mielimaissa-projektin vaikutukset (2022)*, sosionomikoulutuksen opinnäytetyönä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia ja dokumentoida Mielimaissa-projektin vaikuttavuutta masennustietoisuuden lisääjänä. Tutkimus toteutettiin Porin näyttelyn kävijöillä (Lankinen 2022, 2). Tämän lisäksi Mielimaissa-projektin yhtä teosta on tutkittu aiemmin taidehistorian kandidaatin tutkielmassa: *Yksilö ja hänen mielenmaisemansa – kuvataiteen teokset antamassa ymmärrystä mielenterveyden haasteista ja ohjaamassa haasteita kokevien kohtaamiseen* (Siik 2023).

Näissä tutkimuksissa projektia ja sen teoksia on tutkittu taiteen vaikuttavuudesta, masennuksen tietoisuuden levittäjänä ja kohtaamisten luojana. Näistä poiketen tutkimukseni kiinnittää huomion näyttelyn muotoon ja elementteihin vaikuttavuuden mahdollistajina sekä huomion kiinnittäjinä näyttelyn teeman sijaan. Moniäänisen aineiston avulla pyrin muodostamaan mahdollisimman laajan ymmärryksen ja vastaamaan tutkimuskysymyksiini näyttelyn elementtien vaikuttavuudesta. Tuomalla näyttelyn tekijöiden, kävijöiden ja tutkimuskirjallisuuden näkökulmat lähemmäksi toisiaan, uskon tutkimuksen tuottavan tärkeällä tavalla ymmärrystä siitä, miten kantaaottava taide toimii lopulta käytännön tasolla.

1.3 Aineistonkeruu

Kyselytutkimusaineisto kerättiin Turun pääkirjastossa vapaaehtoisilta ja satunnaisilta kirjaston kävijöiltä paperisen kyselylomakkeen muodossa ajanjaksolla 22.-29.9.2025 (näyttelyn kahdeksan viimeisen päivän aikana). Kyselylaatikko oli umpinainen, kapeaa palautusluukkua huomioonottamatta, mikä varmistti sen, etteivät muut kuin tutkija pääsisi lukemaan tai käsittelemään tutkimusaineistoa. Kyselylomake täytettiin anonyymisti ja vastaajien yksityisyyttä suojattiin myös siten, ettei kyselyssä kerätty mitään tietoja, joista vastaajat olisi voitu tunnistaa. Aineistoa on käsitellyt ainoastaan tämän tutkimuksen päätutkija. Lomakkeen alussa vas-

taajalle kerrottiin. mistä tutkimuksessa on kyse, mihin vastauksia käytetään ja kuinka pitkään aineistoa säilytetään. Aineisto koostuu 42 vastauksesta, ja kaikki vastaajat antoivat suostumuksensa vastauksiensa käyttämiseen tutkimusta varten.

Demografisesti eli väestöllisesti kyselytutkimus kattaa suhteessa vastaajien määrään monipuolisen aineiston. Kartoitin taustatietokysymyksillä vastaajien ikäjakaumaa sekä työllisyyslannetta (ks. liite 1). Aineiston ikäjakauma on suhteellisen tasainen, paitsi nuorimmasta ikäryhmästä (0–20) oli vain kaksi vastausta. Suurin vastaajaryhmä oli 50+ vuotiaat, mutta ero seuraavaksi suurimpiin ikäryhmiin (20–27 ja 28–35) oli niin vähäinen, ettei sillä ollut tutkimuksen kannalta merkittävää vaikutusta. Työllisyystilanne kysymyksen suurimman vastaajaryhmän muodostivat työssäkäyvät, jotka edustivat noin kolmasosaa aineistosta. Erot muiden ryhmien välillä olivat pääosin vähäisiä, lukuun ottamatta eläkeläisiä, joita aineistossa oli vain neljä.

Taustatietokysymysten lisäksi tutkimukseni analyysi keskittyy kyselytutkimuksen seuraaviin kysymyksiin: **1)** Mikä pysäytti sinut katsomaan näyttelyä? **2)** Mitkä näyttelyn elementit vaikuttivat sinuun merkittävimmin? ja **3)** Millaisia tunteita näyttely sinussa herätti? (ks. liite 1) Rajaus on tehty, koska aineistoa kertyi tutkielman pituuteen ja muotoon nähden huomattava määrä. Kaikkien kysymysten vastausten analysoiminen ei tutkimuksen rajoitteidenvuoksi ilman rajausta olisi ollut enää hedelmällistä tai edes mahdollista.

1.4 Metodit ja tutkimuksen eteneminen

Tutkimuksen pääaineiston tiedonkeruumenetelmänä toimi puolistrukturoitu kysely, joka toteutettiin kyselylomakkeen avulla (liite 1.) Tutkimus on laadullinen, mutta kyselymenetelmän avulla oli mahdollista kartoittaa laajasti ja tehokkaasti erilaisten ihmisten kokemuksia Mielimaissa-näyttelystä. Kyselylomake sisälsi kaksi monivalintakysymystä ja viisi avointa kysymystä. Kysymysten määrä johtui tutkimuskysymyksen vielä käynnissä olleesta tarkentumisesta lomakkeen laatimisvaiheessa, minkä vuoksi osa kysymyksistä rajattiin pois aineiston analyysivaiheessa.

Mielimaissa-projektin tekijöiden haastattelussa aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua haastattelua (ks. Leavy & Brinkmann 2014). Haastattelun äänitiedosto litteroitiin transcribe.utu.fi ohjelmalla, joka hyödyntää tekoälyä kääntämään puheen muuntamisessa

audiotiedostosta tekstiksi.² Litteroinnin jälkeen kävin aineiston itse läpi korjaten tekstin vastaamaan nauhoitteen sisältöä. Haastattelua käytettiin taustatietojen keruumenetelmänä, ja siihen viitataan analyysin tukena.

Kyselytutkimuksen analyysimenetelmät jakautuvat tutkielman rakenteen mukaisesti kahteen osaan. Jäsennysluvuissa (ks. 2.1–2.3) analysoin teemoitettua ja tyypiteltyä aineistoa aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä (ks. Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009, 105–110). Pura aineistoa ja kokoan sitä yhteen toistuvien elementtien, sanojen ja ilmaisujen kautta, jotta se hahmottuu ymmärrettävään muotoon. Toistuvuutta selkeyttää myös laskettavaan muotoon ryhmitelty aineisto, jota hyödynnän analyysin tukena, sillä määrällinen tarkastelu estää analyysin jäämistä pelkästään tuntuman tai oletusten varaan (mt. 98).³ Aineiston analyysiluvuissa (ks. 3.1–3.2) syvennän analyysia teoriaohjaavasti ja sivuan diskurssianalyttisesti (ks. Tuomi & Sarajärvi 2018, 133). Diskurssianalyysin tarkastelun kohteena on kielen käyttö, jonka avulla analyysia voi syventää siihen, mitä, miten ja miksi jotakin sanotaan. Aineisto tarjoaa näin monipuolisia näkökulmia, jotka muodostuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja käytänteissä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 111). Teoriaohjaavuus syventää analyysia liittäen Mielimaissa-projektin vuoropuheluun aiemman tutkimuskirjallisuuden kanssa.

Vaikka erilaisten analyysimenetelmien yhdistämistä ei usein suositella tai sitä pidetään metodologisesti haastavana, tutkimukseni jakaminen kahteen osioon on mahdollistanut niiden perustellun käytön. Molempien analyysimenetelmien sisällyttäminen koettiin tarpeelliseksi aineiston huomattavan laajuuden vuoksi. Laadullisen tutkimuksen näkökulmasta 42 vastausta muodostaa suhteellisen suuren ja monipuolisen aineiston, erityisesti silloin, kun tarkastelun kohteena ovat myös ilmiön taustalla vaikuttavat tekijät. Tutkimukseni ei ole määrällinen eikä laskettavia tuloksia voida määrälliselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan yleistää. Laadullisen aineiston hyödyntäminen ei kuitenkaan sulje pois määrällisten elementtien käyttöä analyysin tukena (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, Anna 2009, 97). Tutkimus etenee siten, että alaluvuissa 2.1–2.3 esitän kyselytutkimustulokset, syvennän analyysissä alaluvuissa 3.1–3.2. Tutkimuksen rakenne jäsentyy tutkimuskysymysten järjestyksen mukaisesti (ks. 1.1).

² Palvelu on kokonaan yliopiston omilla palvelimilla, eikä tietoja siirretä ulkoisiin palveluihin. Palvelimeen lähetetyt tiedot poistetaan heti, kun transkriptio on valmis (News and Events/News/2025. Intranet www-sivu).

³ ”Laskemisessa on otettu huomioon asioiden esiintyminen kontekstissa” (Saaranen-Kauppinen, Anita, & Puusniekka, Anna 2009, 99). Tutkijana tunnistan, ettei aineisto sovellu kvantitatiivisen tutkimuksen tarkoituksiin yleistää tuloksia mitattavuudessa tai eri kontekstissa.

2 Aineiston jäsenitys

2.1 Taide pysäyttäjänä kirjastossa

Turun pääkirjastolla esillä ollut Mielimaissa-näyttely sijaitsi kirjaston toisessa kerroksessa, tieto-osaston aulassa. Näyttelyn sijainnilla ja tilalla on merkittävä vaikutus siihen, kuinka hyvin se saavuttaa kävijöitä ja saa näkyvyyttä. Tilan käyttötarkoitus ja sijainti vaikuttavat esimerkiksi kävijämäärien vilkkauteen, sekä siihen, kuinka näkyvällä paikalla se sijaitsee. Mielimaissa-projekti on kiertänyt kymmeniä paikkakuntia ja erilaisia tiloja – pääasiassa kirjastoja – juuri siksi, että ne tavoittaisivat monenlaisia ihmisiä.

Kuva 1. Näkymä Turun kirjaston Mielimaissa-näyttelyyn portaiden suunnalta (2025). Kuva: Lumi Leskelä.

Turun pääkirjaston kohdalla näyttelyn sijoittuminen toiseen kerrokseen saattoi mahdollisesti rajoittaa kävijöitä eli pysähtymistä näyttelyn äärelle. Katutasossa liikkuu lähtökohtaisesti enemmän ihmisiä ja portaiden käyttö saattaa vaikeuttaa pääsyä toiseen kerrokseen erityisesti

ikäntyneille ja liikuntarajoitteisille. Kirjastossa on kuitenkin hissi, joka auttaa saavutettavuudessa. Hissin olemassaolo ei kuitenkaan täysin poista saavutettavuuden heikentymistä. Toisen kerroksen aulaan saavuttaessa näyttely sijoittui katsojan oikealle puolelle, ja suuret teokset näkyivät jo portaikolle asti. Teosten läheisyydessä oli myös noin parin metrin korkuinen mainoskyltti näyttelystä, josta ensimmäisenä saattoi huomata suuren Mielimaissa-logon, jonka alla esiteltiin projektin tavoite lisätä tietoisuutta ja murtaa mielenterveysongelmiin liittyviä tabuja. Kuvamateriaalista on kuitenkin havaittavissa, että ensimmäisen teoksen sijoittelu peittää kyltin näkyvyyttä.

Mielimaissa-projekti koostuu tällä hetkellä kymmenestä tarinamuotoisesta kertomuksesta ja valokuvamuotokuvista, jotka kaikki olivat esillä Turun pääkirjaston näyttelyssä. Teosten määrä vaihtelee näyttelykohtaisesti sen mukaan, kuinka paljon tilaan on mahdollista asettaa teoksia esille. Mielimaissa-projektin teosten tyylillisenä valintana on asettaa jokaisen muotokuvan kohdalla henkilö teoksen keskelle kokonaan näkyviin, katse suoraan kohti katsojaa. Haastattelussa Laurén ja Tyni painottivat tyylivalinnoissa autenttisuutta: teoksissa ei hyödynnetä 3D-mallinnusta ja kuvia käsitellään mahdollisimman vähän. Laurén kuvaa asiaa seuraavasti:

Jos me tarvitaan musta huone, niin me maalataan se mustaksi (...) Molemmat ollaan sellaisia, että me halutaan, että valokuva vangitsee jotain todellista. (Laurén 8.10.2025)

Sisällytin kyselylomakkeeseen monivalintakysymyksen, jossa vastaajille tarjottiin vaihtoehtoja sekä mahdollisuus valita useampi vastaus, joka kuvasi parhaiten sitä, mikä pysäytti heidät katsomaan näyttelyä. Kysymykseen oli mahdollisuus vastata myös avoimesti valitsemalla vaihtoehto *muu (mikä)*, jonka yhteydessä vastaaja saattoi täydentää vastaustaan omin sanoin. Kysymyksen vastausvaihtoehdot olivat seuraavat:

- kuvien kiinnostavuus tekstien kiinnostavuus aiheen merkityksellisyys joku suositteli
- esillepanon kiinnostavuus yleinen kiinnostus näyttelyihin muu (mikä) _____

Jokaista vaihtoehtoa oli rastitettu vähintään viisi kertaa, joten mikään laatimistani vaihtoehtoista ei osoittautunut aineiston perusteella epärelevantiksi. Yhteensä rastitettuja ruutuja oli 98 kaikkien 42 vastauksen joukossa, mikä osoittaa, että monivalintakysymystä hyödynnettiin

aktiivisesti. Keskimäärin vastaajat valitsivat kaksi eri syytä sille, mikä oli saanut heidät pysähtymään näyttelyn äärelle. Kysymyksen muoto mahdollisti vastausten helpon jäsentämisen laskettavaan muotoon, minkä ansiosta esiin nousivat selkeästi ne tekijät, jotka toistuivat vastauksissa useimmin. Esitän kolme tyypillisintä vastausta, jotka esiintyivät määrällisesti selkeimmin:

- 1) kuvien kiinnostavuus (25 vastausta, 60 %)
- 2) aiheen merkityksellisyys (24 vastausta 57 %)
- 3) tekstien kiinnostavuus (16 vastausta 38 %)

Kaksi eniten vastattua elementtiä toistuvat jopa yli 50 %:ssa vastauksista. Kiinnostavaa oli myös se, että nämä kolme määrällisesti selkeimmin erottuvaa elementtiä ilmenivät useimmiten yhdessä. Muuten päällekkäisyyksissä ei korostunut suuria eroavaisuuksia, mutta vaihtelevuutta oli paljon. Kiinnostavia yksittäisiä pysäyttäviä elementtejä löytyi kohdasta *muu (mikä)*. Esimerkiksi seuraavat ilmaisut: erikoisuus (V1) Mielimaassa-LOGO (V2) ja sopivasti liikkeellä (V3). Nämä vastaukset eivät niinkään korosta näyttelyn elementtejä, vaan esimerkiksi vastaajaan omaa positiota suhteessa näyttelyyn tilana ja kokemuksena, jonka äärelle on mahdollista pysähtyä esimerkiksi silloin, kun kirjastokäynnin yhteydessä on aikaa. Näyttely on voinut herättää paljonkin kiinnostusta, mutta ei ole onnistunut pysäyttämään, jos kävijä on tullut kirjastoon opiskelemaan tai asioimaan kiireellä, kuten lainaamaan kirjan.

Tällaiset yksittäiset esimerkit vahvistavat tutkimukseni lähtökohdan toteuttaa kyselytutkimus, jossa ääneen pääsevät näyttelyn kokijat kertomaan sitä, miten näyttelyn elementit vaikuttavat käytännön tasolla. Esimerkiksi ilmaisu ”erikoisuus” erottuu tutkijan ennakolta korostamille ilmaisuille ”kiinnostava” tai ”merkityksellinen”, ja laajentaa tutkijan käsitystä siitä, miten vastaajat todella jäsentävät ympäröivää maailmaa – tai tässä kontekstissa näyttelyn elementtejä. Nämä yksittäiset elementtien esiin nostot osoittavat, että vastaajat olivat pysähtyneet näyttelyn äärelle useiden erilaisten tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Samalla vastaukset osoittavat, miten tutkija tai kantaottavan taiteen tekijä ei voi koskaan tietää täysin, mitkä tekijät lopulta vaikuttavat eniten tai mikä yllättää katsojan.

2.2 Mielimaissa-näyttelyn elementit

Mielimaissa-näyttelyn teokset on toteutettu valokuvaamalla jokainen projektiin osallistunut henkilö ympäristöissä, joka kuvaa heidän masennuksensa aikaista mielen- ja kokemusmaismaa. Muotokuvien yhteydessä on luettavissa tarinamuotoon luodut kertomukset masennuksen kanssa eläneiden henkilöiden kokemuksista haastatteluiden pohjalta.

Kuva 2. Kenda: ”Kenenkään ei tarvitsisi elää samanlaisten ajatusten kanssa kuin minä.” Kuva: Vesa Tyni & Jari Laurén.

Kuva 3. Petri: ”Maailma ei ole kenellekään velkaa hyviä asioita.” Kuva: Vesa Tyni & Jari Laurén.

Toinen keskeinen kysymykseni (ks. 1.3) tutkimuksessa oli saada selville, mitkä Mielimaissa-näyttelyn muodolliset tekijät vaikuttivat ihmisiin merkittävimmin. Kysymyksessä esittelin esimerkkinä mahdollisia elementtejä (*kuvat, tekstit, värit, visuaalisuus, näyttelytila, joku muu?*), tarkoituksena tehdä kysymyksestä helpommin lähestyttävän. Toisistaan demografisesti sekä värimaailmaltaan selvästi eroavat kuvaesimerkit konkretisoivat tutkimuksen lukijalle kontekstia, jossa kyselytutkimuksen vastaukset ovat syntyneet. Jaoin vastaukset elementtien toistuvuuden mukaan, jonka pohjalta kokosin kolme eri ryhmää, jotka kuvaavat tyyppien teemaa:

1) Kokonaisuus 2) Kuvat 3) Tekstit.

Tyypillisimmin eli määrällisesti useimmin vastaajat mainitsivat vaikuttavimmiksi elementteiksi sekä kuvat että tekstit. Tämä ryhmä kattoi aineiston vastauksista vähän yli puolet (22 vastausta, 52 %). Ryhmät, joissa mainittiin vain jompikumpi näyttelyn muodollinen elementti tai jossa painotus kallistui selkeästi toisen elementin merkittävyyteen – jakautuivat laskettavasti täysin tasaisesti (10 vastausta, 24 %). Tyypittely tarjoaa näkymän siihen, että vastaajien kesken on vaihtelua sen mukaan, miten vahvana jonkin elementin vaikutus koettiin. Tästä eteenpäin aineistoa tarkastellaan yhdistettynä kokonaisuutena, jotta analyysi ei vääristy, sillä elementtien päällekkäisyys oli läsnä valtaosassa vastauksia.

Kokonaisuus 1) ryhmän vastausten vaikuttavuuden perusteluissa korostui suurimmaksi osaksi tasapaino molempien elementtien välillä. Tasapainoa ilmeni, vaikka suhde elementtien välillä saattoi vaihdella. Elementit olivat vaikuttaneet sekä pysähtymiseen että lopulliseen vaikuttavuuteen, ja usein ne ilmenivät myös lomittain. Esimerkit näyttävät teosten välisiä erilaisia, mutta keskenään tasapainoisia suhteita:

Tarinat (itse kerrotut) ja kuvien toteutus (aidot kuvaustilat). (V5)

Visuaalit kiinnittivät huomioni. Tarinat olivat koskettavia ja aitoja. (V6)

Kuvien 2) vaikuttavuutta kuvailtiin monipuolisemmin ja tarkemmin niissä vastauksissa, joissa vastaajat mainitsivat kuvan ainoaksi vaikuttavaksi elementiksi tai joissa kuvan koettiin vaikuttaneen korostuneen merkittävästi. Yhteensä koko aineiston vastauksissa kolmasosassa (14 vastausta, 33 %) avattiin kuvien vaikuttavuutta sanallisesti tarkemmin. Näiden vastausten

avulla pystyin tyypittelemään aineistoa sen mukaan millä tavalla kuvat olivat vaikuttaneet vastaajiin merkittävästi: **A) Visuaalisuus B) kuvien koko C) henkilön asettuminen kuvaan.**⁴

2 A) Visuaalisuus temaattisena kategoriana sisältää sekä vastauksia, joissa ei selitetty termiä tarkemmin (V7–V10), että vastauksia, joissa sanallistettiin kuvien vaikuttavuutta esimerkiksi ilmaisuilla:

Visuaalinen ilme, tieto siitä, ettei kuvat ole photoshopattuja. (V11)

Kuvat, värien ja tekstin tummuuden yhteistyö. Rikkinäisyys kuvissa & tarinoissa.
(V12)

Näiden lisäksi vastauksissa (V2, V12–14) mainittiin kuvien (vahvat) värit. Visuaalisuus-sanan käyttö vastauksissa ilman avaamista on voinut vaikuttaa se, että se oli esimerkki elementtinä kysymyksen yhteydessä. Tutkijana ajattelin esimerkkiä laatiessa visuaalisuuden tarkoittavan tässä yhteydessä teosten tyyliä ja yleistä ilmettä. Jos vastaaja ei ole tottunut katsomaan ja analysoimaan taidetta, varsinkaan valokuvaa ja sen tyyliä, olisi ymmärrettävää, ettei visuaalisuus sanaa haluaisi tai edes osaisi sanallistaa tarkemmin.

2 B) Kuvien tarpeeksi suuri koko koettiin yhtenä merkityksellisenä tekijänä teosten vaikuttavuuden yhteydessä. Ne houkuttelivat paikalle (V15), teki teoksista voimakkaita (V16) ja mahdollisti kuvien yksityiskohtaisuuden (V17). **Henkilön asettuminen kuvaan 2 C)** viimeisenä erotettuna teemana tarkoitti vastauksissa esimerkiksi sitä, että henkilö oli asetettu suoraan keskelle, kokonaan näkyviin (V18) ja muotokuvien henkilöillä oli suora katsekontakti katsojaan:

Erityisesti tekstit [vaikuttivat], mutta kuvat myös. Kuvien asettelu ja taustat suhteessa keskellä olevaan henkilöön. Oli kiva katsoa ensin kuvaa, lukea teksti ja taas katsoa kuvaa uusin silmin. (V19)

⁴ Listaus on tehty siinä järjestyksessä, kuinka usein teemaan sisältyviä vastauksia ilmeni aineistossa. Määrällisyys ei ole olennainen vähäisien erojen takia, mutta järjestys hahmottaa erojen olemassaoloa ja vaihtelevuutta.

Tyypillisten nostojen lisäksi mainittiin piirteitä, jotka korostavat sitä, miten teokset esiintyvät aina tietyssä kontekstissa. Vastauksissa nousi esiin toimivana piirteenä taustan (tumman)sininen väri (V12, V17). Mielimaissa-näyttelyä on pidetty useissa erilaisissa tiloissa, jolloin tummansininen tausta oli nimenomaan Turun pääkirjaston tilan järjestelyissä kontekstisidonnainen piirre. Seuraava vastausesimerkki konkretisoi useasta näkökulmasta visuaalisuuden ja teosten koon merkitystä niiden luomalle koetulle vaikuttavuudelle:

Näyttelyn esillepano oli tehokas. Kuvat olivat tarpeeksi suuria ja yksityiskohtaisia. Tummansininen oli hyvä väri taustoille. (V17)

Kaiken lisäksi kuvissa yksi vahva teema oli myös *aitous*. Kuvien kontekstissa se välittyi osana teosten henkilökohtaisuutta (V20), haavoittuvaisuutta (V18) ja niiden todellisia kuvaustilanteita ilman ylimääräistä kuvanmuokkausta (V2, 5, 11). Vastauksessa V2 aitouden tuntua oli tarkennettu näin: “Harkitut mutta kuitenkin luontevat asetelmat kuvissa (...)” Aitous kytkeytyi myös vahvasti kaikkiin edellä oleviin teemoihin ja teksteihin, joten jätin sen teemakategorioiden ulkopuolelle.

Tekstien 3) vaikuttavuuteen liittyy kuvia selvemmin kaksi erottuvaa teemaa: **D)** kerronnan tapa ja **E)** aitous. Nämä kulkivat teksteissä rinnakkain *aitouden* kytkeytyessä vahvasti kerronnan tarinallisuuteen, joka koettiin henkilökohtaisena (V2, 5, 6, V20-22). Aitoutta kuvattiin monin ilmauksin: rehellisyys (V20), puhe ”sydänverellä” (V2) ja suoruus (V16). Henkilöiden omat kokemukset koettiin merkityksellisiksi, sillä ne olivat itse kerrottuja, eivätkä vain tarinoita aidoista kokemuksista ulkopuolisen kertomana. Kerronnan tavassa pidettiin tärkeänä myös tekstien selkeyttä, mikä mainittiin vastauksessa V23 syynä sille, että pitkän tekstin ääreen lopulta pystyikin jäämään pidemmäksi aikaa.

2.3 Heränneet tunteet

Tunteet ovat lopulta syy, miksi jokin elementti vaikuttaa, ja siksi halusin tietää, millaisia tunteita vastaajissa oli herännyt. Kaikissa elementtien tyypillisissä ryhmissä korostettiin eri elementtien merkityksellisyyttä. Siitä huolimatta jokaisessa ryhmässä oli koettu monipuolisesti erilaisia tunteita. Jaoin aineistossa sanoitetut tunteet eri teemoihin, joiden pohjalta ryhmittelin ne viiteen eri kategoriaan: suru, negatiivisuus (ei suru), empatia, positiivisuus sekä samaistuttavuus.

Ryhmä, jossa korostui kuvien merkitys, oli ainoa, jossa ei ilmennyt kaikkia tunnekategorioita. En tunnistanut ainoatakaan *negatiivista (ei suru)* tunnetta. Tuo tunnekategoria sisälsi tunteita, jotka oli ilmaistu tyypillisimmin sanoin *viha* ja *ahdistus*. Huomioitavaa on, että näitä tunteita ilmaistiin koko aineiston mittakaavassa vähiten. Eniten vastaajat mainitsivat kokeneensa samaistuttavuutta, mikä toistui jopa 50 % osassa aineistoa.

Muita määrällisesti usein toistuvia sanoja, joita vastaajat olivat sanoittaneet, olivat: myötätunto/empatia, suru sekä toivo, joita ilmeni tässä sanamuodossa näistä vähiten. Yksittäisten sanojen määrällinen toistuminen ei kuitenkaan kertonut, millaisia tunteita näyttely todellisuudessa herätti useimmiten. Pelkkä sanojen laskeminen ei huomioi erilaisin synonyymein kuvattuja tunteita tai laajempia ja monitulkintaisempia ilmaisuja. Tällaisia erilaisia tunteiden vivahteita tunnistin aineistosta alun perin jopa 25 kappaletta. Tästä syystä halusin myös tyypitellä aineistosta teemojen pohjalta, millaisia kokonaisvaltaisia tuntemuksia vastaajissa tyypillisimmin heräsi. Kolme muodostamaani ryhmää tunnekokemuksista olivat:⁵

1. Positiivisuuteen kallistuva tunnekokemus (18 vastausta, 45 %)
2. Suruun kallistuvat tunnekokemus (12 vastausta, 30 %)
3. Myötäeläminen ja empaattinen tunnekokemus (10 vastausta, 25 %)

Vaikka vastaajat nimesivät tyypillisimmin useita tunteita, vastauksista oli kuitenkin luettavissa, mihin lopputulokseen tunnekokemus lopulta kallistui. Samaistumiseen liittyvät tunteet jakautuivat suhteellisen tasaisesti sekä positiivisiin, että suruun painottuviin vastauksiin.

⁵ Tunteiden teemoittelu sisältää aineistosta vain 40 vastausta. Vastaukset V2 ja V 31 puuttuvat tästä, sillä ne eivät sisältäneet vastausta kysymykseen ”Millaisia tunteita näyttely sinussa herätti?”

3 Analyysia elementtien mahdollisuuksista

3.1 Mikä pysäyttää tässä ajassa

Alaluvussa 2.1 esitin aineistolähtöisesti tulokset siitä, mitkä elementit saivat vastaajat pysähtymään näyttelyn äärelle. Keskeiseksi kysymykseksi nousi, mikä lopulta teki kuvista ja teksteistä riittävän *kiinnostavia* ja aiheesta niin *merkityksellisen*, että ne saivat ihmiset pysähtymään ja lopulta myös jäämään niiden äärelle? Tämä herättää myös kysymyksen, mitä tarkoittaa, kun vastaajat omaksuvat tutkijan sanamuodon kuvien- ja tekstien *kiinnostavuudesta*? Lopulta kiinnostus on voinut herätä jokaisen vastaajan kohdalla täysin eri syistä ja viitata erilaisiin piirteisiin näyttelyn elementeissä. Tutkimuskysymyksen kontekstissa *kiinnostavuus* ei oikeastaan vastaa siihen, mikä tekee kuvasta tai tekstistä kiinnostavan. Se vastaa siihen, mitä tapahtuu jonkun elementin vaikutuksesta: huomion kiinnittymistä näyttelyyn.

Tämä on näyttelyn kannalta keskeistä, sillä yksi aikamme merkittävimmistä kysymyksistä ja huolenaiheista liittyy *huomioon*. Kysymykset siitä, mikä vie ihmisen huomion tänä päivänä, millä tavoin eri tahot voivat kilpailla huomiosta ja miten yksilö voisi parhaalla tavalla kohdistaa huomionsa? Amerikan psykologinen yhdistys (American Psychological Association) määrittelee huomion seuraavasti: **1)** Huomio on mielentila tai henkinen kyky **2)** Huomio edellyttää mielen valmiutta ja vastaanottavaisuutta ja **3)** Huomio tarkoittaa jonkin asian valitsemista tai sen hallitsemista mielessä (Attention. Merriam-Webster [www-sivu](http://www-iviu)). Erityisesti kaksi viimeisintä kohtaa sisältävät ne määritelmät, jotka vaikuttavat vahvasti siihen, jäävätkö ihmiset katsomaan Mielimaissa-näyttelyä.

Psykologian ja käyttäytymistieteen tutkija Max Heitmayer (2024, 18–19) toteaa, ettemme voi sivuuttaa tässä ajassa enää sitä, että tietoa on kaikkea muuta kuin niukasti saatavilla; itse asiassa me hukumme siihen. Huomio on siis yhä arvokkaampaa, ei vain yksilöille, vaan myös tiedotusvälineille, poliitikoille ja markkinoijille, joiden on kyettävä herättämään huomiota viestiensä tai tuotteidensa välittämiseksi. Tätä ilmiötä on tutkittu *huomiotalous*-termin näkökulmasta. (Heitmayer 2025, 19) Se voidaan ymmärtää tilana, jossa huomio on ensisijainen vaihdon valuutta, josta kilpaillaan. Tämä ilmiö vahvistuu jatkuvasti, josta esimerkkinä ovat sosiaalisen median nykyiset kehityssuuntaukset, jotka osoittavat miten huomiotalouden vaikutukset ulottuvat kaikkialle ympärillemme. (Heitmayer 2025, 19, 24) Huomiotalous ei rajaudu enää edes ulkoisiin ärsykkeisiin, vaan se ulottuu tapoihin, joilla olemme oppineet havainnoi-

maan maailmaa ympärillämme tässä ajassa. Claire Bishop (2024) väittääkin, että taiteen tarkastelu ja sen lukutaito ovat muuttuneet saman aikaisesti, kun sosiaalisen median käyttö ja tietotulvan määrä on lisääntynyt, muuttaen lopulta myös taiteen katsomisen dynamiikkaa.

Ennen näitäkin ilmiöitä huomiosta on aina jouduttu taistelemaan. Esimerkiksi biologinen tekijä, kuten kauneuden tunnistaminen teoksessa, on äärimmäisen nopea prosessi. Cela-Conde ym. (2013, 4) havaitsivat, että jo 750 millisekunnin kuluessa visuaalisen ärsykkeen esittämisestä aivot arvioivat, onko jokin koettu kauniiksi vai ei. Kauneus on vain yksi elementti, joka voi mahdollisesti saada ihmisen pysähtymään teoksen äärelle, mutta edellä mainittu mittaus-tulos havainnollistaa osuvasti, kuinka kantaaottavan taiteen on kyettävä herättämään ihmisen huomio mahdollisimman tehokkaalla tavalla, ajasta tai paikasta huolimatta. Huomion on kestettävä riittävän pitkään, jotta ihminen ehtii muodostaa siitä mielipiteen, jotta vaikuttavuus ja mahdollinen muutos voi saada alkunsa. Tämän biologisten prosessien ja huomiotalouden keskellä nousee keskeiseksi kysymys: miten Mielimaissa-näyttely onnistuu saamaan ihmisten huomion?

3.1.1 Kuvien kiinnostavuus

Kuvien kiinnostavuuteen 1) vaikuttaa tutkimustulosten mukaan ainakin kuvien koko (1,5x1m). Bishop kuvaa muuttunutta taiteen tarkastelua ja lukutaitoa silmäileväksi ja valikoivaksi (2024, 29). Tästä näkökulmasta teosten suuri koko on teoksille hyödyksi, jotta seläilevä katse huomaa ne todennäköisemmin. Jos kuvat päätyvät silmäilyn kohteeksi, täytyy niiden sisältää tarpeeksi kiinnostavia elementtejä, jotta katselija valitsee ne tutustumisen arvoiseksi. Mielimaissa-projektin teokset onkin tarkoituksella suunniteltu niin suuriksi, että ne toimisivat myös näyttelyn ”sisäänheittäjinä” (Laurén & Tyni 8.10.2025), mikä on tutkimustulosten (ks. 2.1) pohjalta osoittautunut onnistuneeksi päätökseksi.

Jo kaukaa katsottuna kuvat herättävät huomion helpommin kuin näyttelyn tekstit. Tämän lisäksi teosten suuri koko mahdollistaa sen, että niiden sisältö voidaan tunnistaa, vaikka ei seisoi lähietäisyydellä. Psykologisten tutkimustulosten mukaan teosten sisältö saattaa olla tärkeämmässä roolissa huomion saamisessa kuin tyyli, jolla se on toteutettu. Eva Specker ym. (2024) ovat tutkineet ja todenneet EEG-kuvantamisen avulla ihmisen käsittelevän taidetta katsoessaan teoksen sisällön ajallisesti aikaisemmin kuin sen tyylin (mt. 5). Vaikka kuvien vaikuttavuuteen vaikutti myös visuaaliset piirteet (2 A), huomion kiinnittymisen kannalta sisältö saattaa määrittää sen, päättääkö ihminen jäädä näyttelyn äärelle vai ei. Mielimaissa-

projektin muotokuvat ovat sisällöllisesti nopeasti ja helposti hahmotettavia teoksia tutun muodon, ihmishahmon, ansiosta. Samalla niissä on kuitenkin jotain poikkeavaa: jokaisessa teoksessa seisoo henkilö keskellä ”tuijottaen” suoraan eteenpäin. Tästä voisi herätä katsojalle kysymyksiä: Miksi nuo hahmot seisovat yksin keskellä kuvaa tuijottaen suoraan eteensä haastavasti tai vakavan oloisesti? Mitä teokset haluavat kertoa, mitä ne haluavat minulta?

Janneke E.P van Leeuwen ym. (2022) ovat aivotutkimuksessaan todenneet, että taiteen arvioiminen ja katsominen vaatii katsojalta ”luovaa” lähestymistapaa. Siinä katsojan näkökulma vaihtelee pohdiskelevan ja arvioivan vuorovaikutuksen välillä, jolloin teokseen reagoidaan aiemman tuttuuden sekä potentiaalisen emotionaalisen että palkitsevuuden pohjalta. Prosessi on nopea, luonteeltaan aktiivinen ja dynaaminen. (Mt. 11–12.) Nämä tekijät vaikuttavat myös taideteoksesta saatuun nautintoon, johon vaikuttaa aivojen halu löytää ”ratkaisu” taideteoksen esittämään ”pulmaan”. Tämä voi johtaa nautintoon, mutta toisaalta myös vieraantuneisuuteen, jos teos on ristiriidassa katsojan odotusten kanssa, ja jos hän ei havaitse tarkoitusta tai jos hän kokee aiheen ristiriitaisena (mt. 13).

Jos teoksen koko on voinut mahdollistaa huomion heräämisen, voi teosten kiinnostuksen herättää sekä teosten sisällön samanaikainen tuttuus että ”epämääräisyys”, jolloin katsojassa voi herätä halu ratkaista tämä ristiriita. Tätä tukee jo luvussa 2.1 vastauksissa esiin noussut kuvaus näyttelyn ”erikoisuudesta”, mikä oli saanut katsojan pysähtymään näyttelyn äärelle. Sana saa lisää merkitystä näyttelyn pysäyttävänä tekijänä edellä esitettyjen psykologisten ja neurologisten tutkimusten valossa. Ilmaus ”erikoisuus” tuntuu kuvaavan joko teosten tyyliä jollakin tavalla tutusta poikkeavana tai korostavan näyttelyn elementtien tai aiheen ristiriitaisuutta suhteessa tilaan, jossa näyttely on pidetty. Tämä tulkinta syvenee entisestään toisen vastauksen myötä:

Se [sai pysähtymään], että kuviin törmää epätavallisessa paikassa, missä liikkuu ihan muilla asioilla > ei gallerian kynnystä. (V4)

Kuvien pysäyttävyyteen vaikuttavat selvästi itse teokset, mutta myös niiden suhde tilaan. Vastausesimerkissä kiinnostavaa on se, että vastaaja ilmaisee itse kyseisten tilojen vaikutuksen taiteen kohtaamisten mahdollistajana tai estäjänä, positioiden samalla itsensä noihin mahdollisuuksiin.

3.1.2 Tekstien kiinnostavuus

Tekstien kiinnostavuus 3) sitoutuu lopulta teoksiin ja varsinkin aiheen merkityksellisyyteen. On oikeastaan mahdotonta, että tekstit olisivat toimineet yksin näyttelyn pysäyttävänä tekijänä. Tekstit ovat verraten pienellä kirjoitettu, ettei niitä näe kuin hyvin lähellä teoksen vieressä seisoessa. Näyttelyn tarinat sisältävät myös paljon tekstiä suhteellisen pienellä fontilla, jonka vuoksi yllätyin tutkimustuloksissa siitä, kuinka vain satunnaiset vastaajat olivat maininneet asiasta ”kriittiseen” sävyyn. Muuttunut tapa katsoa taidetta yltää myös näyttelyteksteihin, joita useimmat ihmiset lukevat niin kutsutulla F-mallilla: ”silmämme skannaavat tekstiä pystysuunnassa vasemman reunan suuntaisesti. Silmämme skannaavat tekstiä, mutta aivomme eivät vain ota sitä vastaan” (Bishop 2024, 63).

Tekstien sisällön eli tarinoiden on täytynyt vedota ihmisiin merkittävästi, jotta tekstin pituus ei muodostunut esteeksi teoksen tarkastelulle. Suurimmiksi vaikuttajiksi nousivat tekstien kohdalla nimenomaan aitous ja kerronnan tapa. Tekstit ovat näyttelyssä lopulta väylä, jolla aidot tarinat ovat välittyneet. Tarinat, joihin ihmiset olivat samaistuneet tai joista ihmiset olivat liikuttuneet -kokeneet surua, empatiaa ja toivoa, mutta myös vahvoja negatiivisia tunteita, kuten vihaa ja kiukkua (V12, 24). Psykologi Menninghaus ja hänen kollegansa (2017) ovat esittäneet, että verrattuna taiteen herättämiin positiivisiin tunteisiin negatiiviset tunteet saavat meidät kiinnittämään enemmän huomiota, tuntemaan enemmän emotionaalista sitoutumista ja muistamaan kokemuksen voimakkaammin (mt. 3–4). Jos negatiiviset tunteet (sisältäen myös surun) saavat ihmiset kiinnittämään enemmän huomiota kokemaansa, vahvistaa se tarinoiden vaikuttavuutta elementtinä, varsinkin kun siihen lisätään ihmisten kokema empatia (ks. 2.3).

Tämän ilmiön mahdollista vaikuttavuutta Mielimaissa-näyttelyn kontekstissa vahvistaa myös vastaajien kokema samaistuttavuus näyttelyn tarinoihin. Jopa 50 % vastaajista tunsu samaistumista luettuaan näyttelyn tarinoita ja tämä lisäsi varmasti myös emotionaalista sitoutumista kokemukseen. Tekstien *kiinnostavuus* pysäyttävänä tekijänä kertoo myös siitä, miten niiden tarinamainen kerronta on vetänyt ihmisiä mukaansa, ja ihmisläheisyydellään kiinnostanut niin samaistumista tunteneiden kuin vierestä myötätuntoa kokevien kohdalla.

3.1.3 Aiheen merkityksellisyys

Aiheen merkityksellisyys 2), joka oli yhden vastauksen eroavaisuudella yhtä pysäyttävä tekijä kuin kuvien kiinnostavuus, limittyi sekä kuvien että tekstien kiinnostavuuteen. Kyselylomakkeen vastauksista ei voi päätellä, missä kohtaa aiheen merkitys on avautunut katsojille.

Onko aiheen merkitys ollut ensisijainen syy pysähtymiselle, vai toissijainen, joka on syventänyt halua jäädä näyttelyyn äärelle?

Sekä tyylin että sisällön on osoitettu olevan merkityksellisiä esteettisen kokemuksen kannalta, mutta tyylin ja sisällön vuorovaikutusta ei kuitenkaan ole vielä tutkittu. (Specker ym. 2024, 6) Aineistosta saamieni tutkimustulosten pohjalta kuitenkin korostuu sisällön ja tyylin vuorovaikutteisuus – varsinkin keskittyessä huomion herättämiseen. Teoksissa tyylin ja sisällön vahvaa vuorovaikutusta tukee se, että sekä *kuvien kiinnostavuus* että *aiheen merkityksellisyys* saivat ihmiset tyypillisimmin pysähtymään näyttelyyn äärelle, ja nämä piirteet toistuivat useimmiten myös yhdessä.

Aiheen merkitys pysäyttävänä tekijänä on voinut korostua tilanteissa, joissa van Leeuwen ym. (2022) esittämä ajatus taideteoksen sisältämästä ”pulgasta” on jollakin tavalla ”ratkennut.” Toisaalta tämä ratkaisu on voinut herättää mielihyvän sijaan myös muita tunteita näyttelyn mielenterveyttä käsittelevän aiheen raskauden vuoksi. Näyttely herätti valtaosassavastaajista surua ja empatiaa, mutta projektiin osallistuneita kohtaan koettiin myös ylpeyden tunnetta:

Empatiaa. Ylpeyttä rohkeita osallistujia kohtaan. Uskoa siihen, että omat asiakkaat löytävät toivoa lukiessaan muiden tarinoita (toiveikkaus). (V22)

Tässä ajassa "nykyisiä todellisuuksia haastavat, kumoavat (...) kumoukselliset käytännöt vaativat rohkeutta" (Vervoort ym. 2024, 10). Aiheen merkityksellisyyden tuntu pysäyttävänä tekijänä on voinut kummuta juuri siitä, miten poikkeavalta näyttely on voinut tuntua tässä ajassa yleisesti tai oman arkisen ympäristön kontekstissa. Ylpeyden tunne ei muodostuisi ilman tarinaa ja todellisia kasvoja, joille se ikään kuin voidaan kohdistaa. Tämä kertoo taas, miten aiheen merkityksiä ei voi irrottaa elementeistä sillä ne rakentavat tarinaa yhdessä eri näkökulmista.

3.2 Vaikuttavimmat elementit

3.2.1 Kokonaisuus

Tyypillisimmin vastaajat (ks. 2.2 ryhmä 1.) kokivat kuvien ja tekstien vaikuttaneen heihin merkityksellisesti ilman suurempaa jakoa siitä, että toinen elementti olisi vaikuttanut toista merkittävästi enemmän. Myös näyttelyn tekijöiden näkökulmasta teokset ja tarinat ovat tasarvoisessa asemassa, vaikka näyttelyn teokset olivat suunniteltu nimenomaan myös näyttelyyn ”sisäänheittäjiksi” (Laurén & Tyni 8.10.2025) Elementtien suhdetta toisiinsa ei aina lainkaan

osoitettu tai avattu, mutta kokonaisuus oli koettu vaikuttavaksi myös nimenomaan niiden toisiaan täydentävästä suhteesta:

Kuvat ja tekstin tarinat olivat hienosti toisiaan tukevia. Myös yllättäviä assosiaatioita. (V25)

Luulen, että lopputulos on itselleni yhdistelmä tarinaa, visuaalisuutta ja tilaa. Isot kuvat isossa tilassa vs. ”pieni” teksti, jossa painavaa asiaa suhteuttaa itselleni masennuksen näkymättömyyttä. (V10)

Vastauksissa ilmeni myös poikkeuksia. Vastauksessa V4 ilmaistiin, että lopulta tekstit ja sisältö vaikuttivat merkittävimmin, mutta kuvat toivat myös jotain lisää. Tämän lisäksi alaluvun 2.1 tyyppit: 2. kuvat ja 3. tarinat, loivat selvän merkityseron elementtien suhteesta jo pelkästään mainitsemalla vain toisen näyttelyn pääelementeistä niistä kysyttäessä (ks. liite 1). Elementtien vaikuttavuuden moninainen arvottaminen havainnollistaa taiteen kokemisen suhteellisuutta. Se, miten katsoja suhtautuu taideteokseen ”riippuu olennaisesti tallennetuista normeista – käsitteistä ja ’säännöistä’, jotka ovat syntyneet epäsuorasti kulttuurisista kokemuksista tai aiempien taidekohtaamisten kautta” (van Leeuwen ym. 2022, 12).

Aivotutkimuksen saralla Van Leeuwen ym. (2022) ovat esittäneet näkemyksen, että taide vaikuttaa olennaisesti ”sosiaaliin aivoihin.” Tätä yhteyttä he tutkivat neljän tason kautta, jotka kuvaavat eri aivoalueilla tapahtuvaa prosessointia sekä taidetta katsottaessa, että sosiaalisia tilanteita prosessoitaessa. Ensimmäisellä ”havainnointianalyysin” tasolla taideteosten sisäisten ominaispiirteiden ja niiden välisten suhteiden prosessointia voidaan verrata monimutkaisten sosiaalisten ”kohtausten” jäsentämiseen. (Mt. 12.) Tämä avaa ymmärrystä siitä, miksi vastaajat ovat voineet kokea näyttelyn elementtien väliset suhteet toisiinsa hyvin eri tavoin, erityisesti kun teosten tulkintaprosessointi vertautuu johonkin niinkin arkiseen kuin monitulkintaisiin sosiaaliin tilanteisiin.

3.2.2 Muotokuvat

Millä tavoin näyttelyn kuvat vaikuttivat vastaajiin? Tyypillisimmin visuaalisuus (ks. 2.2, 2A) koettiin keskeiseksi vaikuttavuuden tekijäksi. Tulkintani mukaan vastaajat ymmärsivät visuaalisuuden tarkoittavan teosten tyyliä ja yleistä ilmettä, joita tehostivat: yksityiskohtaisuus, laadukkuus ja värit (V2, V12-14, 17; ks. 2.2 – 2B). Tyyllillisesti miellän Mielimaissa-projektin

valokuvat eräänlaisena yhdistelmänä voimauttavaa muotokuvaa ja dokumentaarista valokuvaa – tai valokuvajournalismia. Teoksiin rakennetut lavastetut tilat toimivat tietynlaisena ”psykkisen todellisuuden näkyväksi tekemisenä” (Spence 1995, 165), jotka sijoittuvat lavastettuihin kohtauksiin todellisissa fyysisissä tiloissa. Kuvaustilat vaihtelevat hyvin arkisista ympäristöistä esimerkiksi leikkisiin ja mystisiin asetelmiin: Arja olohuoneen keskellä, Petri sotkuisessa huoneessa, joka on kuin askarreltu hänen ympärilleen ja Jenni tummassa luolastomaisessa tilassa (ks. Mitä muut eivät näe. Mielimaissa [www-sivu](#)). Lopulta jokainen teos rakentaa oman maailmansa, joka heijastaa yksilöllistä kokemusta masennuksen kanssa elämisestä. Kuvaustilanteiden lavastaminen on hieman kuin käsikirjottaja dramatisoi valmiin teoksen näytelmäksi. Kuten teosten dramatisoinnissa, Mielimaissa-näyttelyn tekijät loivat valmiista tarinoista teoksia projektin osallistujien kanssa, tietenkin heidän luvallaan ja vapaaehtoisena osallistumisen ansiosta. Osallistuneiden henkilöiden kanssa tehtiin yhteistyötä, eikä mitään tehty ilman yhteisymmärrystä: ”kaiken täytyy olla niin, että kuvattava ja me taiteilijat voimme seistä niiden takana” (Laurén 8.10.2025.)

Tämä luo positiivista maastoa ja narratiivia siitä, miten valokuvausta voidaan toteuttaa dokumentaarisesti tai journalistisesti ilman kuvattavan alistettua asemaa. Valokuvan poliittisuutta tutkineet Ariella Aïsha Azolay (2012;2024) sekä valokuvaaja ja tutkija Alan Hill (2024) ovat haastaneet ajatuksia, joissa dokumentaarinen valokuva nähdään ennen kaikkea negatiivisessa valossa. Esimerkiksi Hillin artikkelissa (2024, 103) haastetaan diskurssia, jossa ”postmodernit teoreetikot väittävät dokumentaarisen valokuvan vahvistavan valtdynamiikkaa sen sijaan, että haastaisi sitä”. Väitän, etteivät Mielimaissa-projektin teokset välitä valtasuhteita, juuri siksi, että ne on tehty hyvin läheisesti yhteistyössä projektiin osallistuneiden kanssa. Projektin tarinoita ei ole ”riistetty” niiden kokijoilta, vaan tarinat ovat osallistujien itse kertomia ja teokset on luotu heidän omien kokemustensa pohjalta. Tarinoiden aitous koettiin vastaajien keskuudessa merkittävänä, mistä useat esimerkit antavat viitteitä: ”Kuvien toteutus (aidot kuvaustilat)” (V5), ”Kuva, omaelämäntarinat” (V21) ja ”Värit ja kuvien rikkinäisyys yhteydessä tarinoihin” (V12)

Jälkimmäisin vastaus tukee tulkintaani siitä, että teoksissa koetaan yhteys todellisiin tarinoihin. Mielikuvituksellisten lavastusten ja autenttisten kertomusten rajapinta hälvenee, mikä vahvistaa kuvien vaikuttavuutta ja vetoaa ihmisiin aitoudella. Kuvien henkilökohtaisuutta ja aitoutta tukee myös muotokuvien henkilöiden suora katsekontakti ja asemoituminen suoraan kuvan keskelle kokonaan näkyviin. Katsekontakti oli näyttelytekijöiden tarkoituksellinen päätös kuvata ihmiset samalta tasolta, jossa muotokuvan henkilö haastaa katsojaa suoralla

katseellaan asettumaan hetkeksi masennusta sairastavan ihmisen rooliin (Laurén & Tyni 8.10.2025.) Hill pohtiikin valokuvan mahdollisuuksia verrattuna muihin taiteisiin, ja uskoo valokuvan erottuvan ennen kaikkea sen suorasta yhteydestä näkyvään maailmaan (2024, 102). Vastauksessa V18 kuvailtiin kuvan vaikuttavuutta tähän liittyen seuraavasti:

Se, kuinka kuvissa tarinan kertojilla oli yhteisöön suora katsekontakti kuin myös se, kuinka heidät oli asetettu keskipisteeseen ja kokonaan näkyviin. Nämä seikat kielivät avoimuudesta ja haavoittuvaisuudesta, mikä kosketti minua. Rakastan myös tarinoita, joten lukemista oli hankala lopettaa aloitettuani. (V18)

Vastaus tuntuu ilmaisevan ja vahvistavan kuvien mahdollisuutta saada katsoja ikään kuin ”imeytymään” kuvaan, mistä Vesa Tyni mainitsi haastattelussa. Tyni kertoo, että teoksista haettiin suurikokoisia myös sen takia, että teokset loisivat mahdollisuuden ”imeytyä siihen kuvan maailmaan, mitä me näytetään.” (Tyni 8.10.2025.) Vaikka tätä kokemusta ei ole sanoitettu vastauksissa sanallisesti, näyttelyn äärellä koetut monimuotoiset tunteet viestivät siitä, että ainakin kokonaisuutena näyttely onnistuu luomaan eräänlaisen tilan tai tapahtuman, jossa kokija pääsee lähelle tarinoiden kertojia ja samalla muotokuvien maailmaa. Aineisto ei ainakaan puhu tällaista mahdollisuutta vastaan. Kuvien suuri koko lisää teosten mahdollisuutta pysäyttää katsoja niiden äärelle. Lisäksi teosten koko voi vahvistaa immersiiivisen kokemuksen syntymistä erityisesti kuvien laadukkuuden (V16) ja yksityiskohtaisuuden tukena (V17).

Palaan muotokuvattujen ihmisten asettumiseen suhteessa kuvaan: asennot, ilmeet ja katsekontakti vaikuttavat katsojaan myös kognitiivisella tavalla. Winnerin (2019, 63, 65) psykologiset tutkimukset osoittavat, että ihmiset tunnistavat tunnetiloja jopa abstrakteista teoksista. Mitä tapahtuu, kun katsoja kohtaa Mielimaissa-teosten selvästi esittävässä kuvissa tarinan kertojan katseen ja kehonkielen? Tätä kokemusta ei voi välttää, sillä ”taideteokset, kuten ihmisetkin, välittävät mielentiloja, jotka on tulkittava” (van Leeuwen ym. 2022, 12). Kun tällainen vuorovaikutus syntyy, nousee keskeiseksi kysymys siitä, miten katsojat lukevat eleitä, millaisia tunteita ne herättävät ja miten ne vaikuttavat teosten merkityksellisyyteen.

Samaistuttavuus, suru ja myötätunto/empatia toistuivat aineistossa useimmiten, kun kysyttiin näyttelyn herättämiä tunteita. Suru on tunne, joka herättää empatiaa, jonka muotoja voidaan tunnistaa ainakin kolme. Kognitiivinen empatia ilmenee esimerkiksi siten, että ihminen näkee jonkun suupieliä kääntyvän alaspäin ja näin ymmärretään hänen olevan surullinen. Emotio-

naalinen empatia taas ilmenee, kun nähdään jonkun kärsivän ja ihminen peilaa toisen sisäistä tilaa, kokien välillisesti myös saman itse. Näyttelyn kontekstissa tällaisen tapahtuessa katsoja voi ainakin hetkellisesti tuntee muotokuvan henkilön tuntemukset (Winner 2019, 190–191) ainakin siinä määrin miten katsoja itse ne tulkitsevat.

Nämä kaksi empatian muotoa ovat olennaisia näyttelyn teosten katsomisen ja tekstien lukemisen kannalta. Empatia ja liikuttuneisuus mainittiin kyselytutkimuksissa usein rinnakkain, ja vaikka ”*liikuttuneisuus* ei ehkä ole tarkasti ottaen tunne, se on varmasti eräänlainen tunnetila, joka muistuttaa kunnioitusta, ihailua ja hämmästyttä” (Winner 2019, 83). Tämän lisäksi, kun empatiaa koetaan, on koettu jotain negatiivisia tunteita ja kuten aiemmin tutkimuksessani on käynyt ilmi, negatiiviset tunteet lisäävät teoksen mieleenpainuvuutta. Kiinnostavaa on, että ihminen kokee myös positiivisia tunteita negatiivisten rinnalla. Winner kuvailee tapahtumaa näin: ”kun ihminen uppoutuu negatiivista sisältöä sisältävään taiteeseen – kivuliaiden tunteiden kokeminen motivoi meitä todennäköisesti myös rakentamaan merkitystä keinona antaa kivuliaalle kokemukselle positiivinen rooli” (mt. 98). Tämä tapahtuma ilmeni näyttelyn kohdalla esimerkiksi siinä, miten vastaajat (V26-27, 30) kokivat positiivisia tuntemuksia siitä, että näin vaikeasta aiheesta puhutaan ja ”asia on nostettu taiteen avulla esille” (V16). Tämä tunne ei johdu ainoastaan kuvista, vaan kietoutuu yhteen tarinoihin ja näyttelyn aiheen yleisen merkityksellisyyden kanssa.

3.2.3 Tarinat

Toinen ominaisuus, joka ei rajoittunut ainoastaan teksteihin, on jo aiemminkin mainittu *aitous*. Teksteissä aitous korostuu ennen kaikkea niiden kerronnan tavassa, joka välittää aitous, eli tarinoissa. Mitä mahdollisuuksia siis tarinalla on vaikuttaa ja luoda merkityksellisyyttä? Eva Maria Koopmanin tutkimukset viittaavat siihen, että kaunokirjallisen tekstin lukeminen esimerkiksi masennuksesta lisää empatiaa ja mahdollisesti halua auttaa. Tärkeimpänä tekijänä oli se, että tutkittavat olivat lukeneet apua tarvitsevista ihmisistä kertomuksen muodossa (Winner 2019, 198). Taide ja varsinkin tarinat antavat meille mahdollisuuden pohtia ympäröivää maailmaa (van Leeuwen ym. 2022, 15) ja tarinat luovat myös uusia todellisuksia esittämällä vanhoja kertomuksia uudessa valossa.

Tekstien kerrontatapa lisäsi niiden vaikuttavuutta erityisesti siksi, että projektin osallistajat jakoivat omia tarinoitaan, mikä koettiin rohkeaksi ja liikuttavaksi (V9, V22). Aineisto korostaa yleisesti, että tällainen lähestymistapa voi olla juuri sitä, mitä tässä ajassa kaivataan:

(...) Tarinat olivat koskettavia ja aitoja (V6)

(...) tekstit olivat rankkoja ja pelottaviakin (V28)

Kuvat ja tekstit. Jotenkin se, ettei ole pakotettua onnellista loppua, vaan ne haasteet ovat yhä ja se on ok. (V29)

Mielimaissa-projektin tekstit vaikuttivat ihmisiin erityisesti niiden selkeän kirjoitusasun ja aitojen tarinoiden ansiosta. Projektin vahvuus piilee siinä, että se haastaa nykyistä kulttuurista ilmapiiriä. Nato Thompson (2015) muistuttaa, että dokumentaarisen kuvan tai eksplisiittisen tekstin käyttö edellyttää tietoisuutta nykyisestä visuaalisen epäluulon ilmapiiristä. Hänen mukaansa ”emme luota didaktiseen emmekä monitulkintaiseen taiteeseen, koska kulttuurina emme luota mihinkään” (mt. 46). Tämä tarkoittaa, että erityisesti kantaaottavalla taiteella on tärkeä tehtävä tasapainoilla ajassa, jossa didaktinen ote nähdään usein poliittisissa protesteissa ja massaliikkeissä nolon naiivina ja monitulkintaisuuteen suhtaudutaan epäluulolla (mt. 52). Tekstien suoruus ja aitous ovat yhdessä näyttelyn muiden elementtien kanssa onnistuneet vastaamaan näihin haasteisiin, ja vastaukset osoittavat, että todellisiin tarinoihin luotetaan, kun ne saavat oikeat kasvot.

Loppupäätelmät

Mielimaissa-projekti sisältää useita visuaalisia ja kerronnallisia elementtejä, jotka yhdessä muodostavat kantaaottavan taiteen kontekstissa toimivan kokonaisuuden, joka kykenee sekä kiinnittämään ihmisten huomion että vaikuttamaan heihin. Näyttely toimii ennen kaikkea kokonaisuutena, jossa jokaisella osalla on oma merkityksensä ja tehtävänsä – kaikki elementit tukevat Mielimaissa-projektin tavoitetta lisätä tietoisuutta ja murtaa mielenterveysongelmiin liittyviä tabuja muotokuvien ja osallistujien omien kokemusten avulla. ”Isot kuvat isossa tilassa ja ”pienet” tarinat painavista asioista” (V10) onnistuivat pysäyttämään katsojan aikana, jossa huomiosta kilpaillaan valuuttana. Merkitykselliset aiheet kykenevät edelleen puhuttelemaan maailmassa, jossa joudumme jatkuvasti valitsemaan erilaisten ärsykkeiden välillä – tai ehkä juuri siksi.

Tekstien ja kuvien vaikuttavuus rakentui vahvasti aitouden kokemuksen ympärille. Pitkät tarinat tuntuivat merkityksellisiltä, kun kertojana oli aito ihminen omine kokemuksineen. Mielimaissa-projektin pyrkimys muuttaa vallitsevaa masennustarinoiden diskurssia on koettu selvästi avartavana ja positiivisena vastarintana. Thompsonin (2015) mukaan näkökulmat, jotka luovat tilaa uusille olemisen tavoille ja tasavertaisille kohtaamisille, voivat olla virkistäviä. Epäluottamuksen kulttuurissa Mielimaissa-projekti luo onnistumisen edellytyksiä tavoitteidensa kannalta luomalla taidetta, jonka elementit onnistuvat pysäyttämään ennen kaikkea tarpeeksi suurikokoisten ja kiinnostavien kuvien, merkityksellisen aiheen sekä vaikuttavien tekstien avulla.

Aitous ilmenee sekä teoksissa että teksteissä – ne käsittelevät tärkeää aihetta ihmisläheisesti. Teokset kohtaavat katsojan ”silmästä silmään” (Laurén 8.10.2025), mikä vähentää vieraannuttavan etäisyyden mahdollisuutta tekemällä kokemuksesta jollain tavalla henkilökohtaisen. Vastaukset osoittavat, että teokset ja tarinat on koettu rehellisinä, kaunistelemattomina ja liikuttavina. Ei ole yllättävää, että Mielimaissa-projektin tarinallisuus, teokset kertojien omilla kasvoilla sekä pyrkimys lisätä ymmärrystä mielenterveysongelmista ja edistää ihmislähtöistä asennetta resonoivat vahvasti katsojissa.

Azoulay (2024, 5) pohtii tutkimuksessaan sitä, miten haitallisia tietyt narratiivit esimerkiksi valokuvan poliittisuutta koskevissa tulkinnoissa voivat olla. Hän kuvaa, kuinka valokuvan ”siivilipotentialia” ei tunnusteta, jos ”kiinnostuksen ilmaiseminen toisten oikeuksia tai epäoikeudenmukaisuuden korjaamista kohtaan” ongelmallisoidaan ja marginalisoidaan

poliittiseksi. Azoulay ei ymmärrä politiikkaa rajattuna erityisalueena, vaan näkee pikemminkin, että ”poliittinen tila on olemassa kaikkialla, missä ihmiset kohtaavat toisensa” (2024, 101). Vaikka Mielimassa-projektia voisi käyttää poliittisiin tarkoituksiin, uskon sen pysäyttäneen ja vaikuttaneen ihmisiin ennen kaikkea juuri siksi – koska se luo alustan, jossa vaikeaa aihetta pohditaan ihmisläheisessä muodossa vaatimatta suoraa muutosta – kuitenkin tarjoten sille paikan, tilan ja mahdollisuuden.

Kuvaluettelo

Kuva 1. Näkymä Turun pääkirjaston Mielimaissa-näyttelyyn portaiden suunnalta (2025).

Kuva: Lumi Leskelä.

Kuva 2. Kenda: ”Kenenkään ei tarvitsisi elää samanlaisten ajatusten kanssa kuin minä.”

Kuva: Vesa Tyni & Jari Laurén. <https://mielimaissa.fi/kenenkaan-ei-tarvitsisi-elaa-samanlaisten-ajatusten-kanssa-kuin-mina/> (15.12.2025).

Kuva 3. Petri: ”Maailma ei ole kenellekään velkaa hyviä asioita.” Kuva: Vesa Tyni & Jari

Laurén. <https://mielimaissa.fi/maailma-ei-ole-kenellekaan-velkaa-hyvia-asioita/> (15.12.2025).

Lähteet

Painamattomat lähteet

Lumi Leskelän henkilökohtainen tutkimusarkisto (LL), Turku Kandidaatintutkijan kokonaisuus: Jari Laurénin ja Vesa Tynin haastattelu Turussa 8.10.2025. Haastattelija Lumi Leskelä.

Internet-lähteet

Oxford Dictionary www-sivu. <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/attention> (14.12.2025).

Yhteiskuntatieteellinen tietokirjasto (FSD) www-sivu. <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kyselylomake/esimerkit.html> (14.12.2025).

Kirjallisuus

Azoulay, Ariella Aïsha 2024 [2002]. *Civil Imagination: A Political Ontology of Photography*. London: Verso Books.

Bishop, Claire 2024. *Disordered Attention: How We Look at Art and Performance Today*. London – New York: Verso.

Cela-Conde, Camilo J. ym. 2013. ”Dynamics of Brain Networks in the Aesthetic Appreciation.” *Proceedings of the National Academy of Sciences* 110 (Suppl. 2): 10454–10461. <https://doi.org/10.1073/pnas.1302855110>

Heitmayer, Max 2024. ”The Second Wave of Attention Economics: Attention as a Universal Symbolic Currency on Social Media and Beyond *Interacting with Computers* 37 (1): 18–29. <https://doi.org/10.1093/iwc/iwae035>

Hill, Alan 2024. ”Civil Intent: Rethinking ‘the Political’ in Art and Photography Education.” *Art, Design & Communication in Higher Education* 23:2, 101–114. https://doi.org/10.1386/adch_00092_1

Gonzalez, Jennifer & Adrienne Posner 2009. ”Facture for Change: US Activist Art Since 1950.” Teoksessa *A Companion to Contemporary Art Since 1945*. Toim. Amelia Jones. Hoboken: John Wiley & Sons, 212–213.

Lankinen, Jenni 2022. ”Taide- ja kulttuurilähtöisten menetelmien hyödyntäminen masennus-tietoisuuden välittäjänä: Mielimaissa-projektin vaikutukset.” Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö, Tampereen ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/780644/Lankinen_Jenni.pdf?sequence=2 (14.12.2025).

Leavy, Patricia & Brinkmann, Svend 2014. ”Unstructured and Semi-Structured Interview

- wing.” *The Oxford Handbook of Qualitative Research*. Toim. Patricia Leavy. Oxford: Oxford University Press, 277–299.
- Menninghaus, Winfried ym. 2017. ”The Distancing-Embracing Model of the Enjoyment of Negative Emotions in Art Reception.” *Behavioral and Brain Sciences* 40: e347.
<https://doi.org/10.1017/S0140525X17000309>
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2009. ”Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV.” *Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja*. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 2.
- Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi: Uudistettu laitos*. Helsinki: Tammi.
- Sholette, Gregory, Charnley, Kim & Lippard, Lucy R. 2017. *Delirium and Resistance: Activist Art and the Crisis of Capitalism*. London: Pluto Press.
- Siik, Carita 2023. ”Yksilö ja hänen mielenmaisemansa – kuvataiteen teokset antamassa mielenterveyden haasteista ja ohjaamassa haasteita kokevien kohtaamiseen.” Turun Yliopiston kandidaatintutkielma. (14.12.2025)
- Specker, Eva, Douda, Maximilian & Leder, Helmut 2024. ”How Do We Understand Artworks? Exploring the Role of Artwork Inherent Features in Art Processing.” *Empirical Studies of the Arts* 42:2, 469–497. <https://doi.org/10.1177/02762374231201074>
- Spence, Jo 1995. ”Phototherapy. Psychic realism as healing art? (with Rosy Martin).” Teoksessa *Cultural Sniping. The Art of Transgression*. Toim. Jo Spence, 165.
- Thompson, Nato 2015. *Seeing Power: Art and Activism in the Twenty-First Century*. Brooklyn, NY: Melville House.
- van Leeuwen, Janneke E. P. ym. 2022. ”More Than Meets the Eye: Art Engages the Social Brain.” *Frontiers in Neuroscience* 16: 738865.
<https://doi.org/10.3389/fnins.2022.738865>
- Vervoort, Joost M. ym. 2024. ”9 Dimensions for Evaluating How Art and Creative Practice Stimulate Societal Transformations.” *Ecology and Society* 29 (1).
<https://doi.org/10.5751/ES-14647-290101>
- Winner, Ellen 2019. *How Art Works: A Psychological Exploration*. New York: Oxford University Press.

Liitteet

Liite 1. Kyselylomake

KYSELY MIELIMAISSA-NÄYTTELYN KÄVIJÖILLE - lupa kyselyyn myönnetty näyttelyn järjestäjiltä

Olen taidehistorian opiskelija Lumi Leskelä Turun yliopistosta ja teen kandidaatin tutkielmaa taiteen vaikutusmahdollisuuksista. Kaikki kysymykset ovat vapaaehtoisia, mutta tutkimuksen kannalta hyödyllisimpiä ovat kokonaan täytetyt lomakkeet. Vastauksia voi jatkaa tarpeen mukaan myös paperin kääntöpuolelle. Aikaa kyselyyn menee noin 5-10min.

Tietoja käytetään tutkimusmateriaalina Turun yliopiston humanistisen tiedekunnan kurssilla tehtävässä opinnäytetyössä. Valmis kandidaatintutkielma voidaan julkaista Turun yliopiston avoimessa julkaisuarkistossa UtuPubissa. Tutkimuksessa saatu tieto anonymisoidaan eikä henkilökohtaisia tietoja oteta talteen eikä säilytetä. Anonymisoitua ja puhtaaksi kirjoitettua tutkimusaineistoa säilytetään tietoturvalisesti yliopiston verkkolevyllä tutkimuseettisten vaatimusten mukaisesti 5 vuotta, jonka jälkeen se hävitetään.

Suostun siihen, että vastauksia käytetään opinnäytetyössä.

Ikä 0–20 20–27 28-35 36-50 50+

Opiskelija Työssäkäyvä Työtön Eläkeläinen muu (mikä) _____

Mikä pysäytti sinut katsomaan näyttelyä? Tarkenna halutessasi omin sanoin (valitse yksi tai useampi).

kuvien kiinnostavuus tekstien kiinnostavuus aiheen merkityksellisyys joku suositteli
 esillepanon kiinnostavuus yleinen kiinnostus näyttelyihin muu (mikä) _____

Luuletko kertovasi näyttelyn aiheesta muille tai suosittelevan sitä eteenpäin? Millä todennäköisyydellä asteikolla 1–10.

Millaisia tunteita näyttely sinussa herätti?

Mitkä näyttelyn elementit vaikuttivat sinuun merkittävimmin? (kuvat, teksti/tarinat, värit, visuaalisuus, näyttelytila, jokin muu?)

Onnistuuko näyttely mielestäsi muuttamaan asenteita ja murtamaan tabuja masennusta kohtaan? Millä tavoin se onnistuu tai ei onnistu?

Haluaisitko nähdä lisää kantaottavaa taidetta kirjastossa tai muissa julkisissa tiloissa? Mistä aiheista?

Liite 2. Tekoäly työkaluna sisällysluettelo ja abstraktia laatiessa

”Olen käyttänyt generatiivista tekoälyä opinnäyteprosessini tukena sen eri vaiheissa ja eri tarkoituksiin. Käyttämäni työkalut, niiden käytön tarkoitus sekä tekoälyn tuotosten verifioimiseksi tekemäni toimet on kuvattu alla. Samalla vakuutan, että olen käyttänyt tekoälykaluja asianmukaisella huolellisuudella ja otan täyden vastuun tämän työni sisällöstä kokonaisuudessaan.”

(Yksikot/tse/studying/opintojensuunnittelu/tutkielmatjaopinnaytetyot/Documents. Intranet www-sivu.)⁶

2. käytetty työkalu: Microsoft Copilot (yliopiston tunnuksilla)

- käytön vaihe: Sisällysluettelon ja abstraktin laatiminen
- käyttötarkoitus:
 - Tehostaa eri lähdeluettelomerkintöjen muuttamista Taidehistoriana seminaarioppaan ja viiteohjeen (2025) muotoon.
 - Tiivistää oman kirjoituksen pohjalta abstrakti vaadittuun n. 120–250 sanan pituiseen muotoon.
- todentaminen:
 - lähdeluettelon tekemiseksi luetteloin tekoälyn kenttään tavat, miten lähdeluettelo kuuluu muotoilla. Tekoälyn avun jälkeen kävin vielä itse lähdeluettelo tarkastellen läpi ja täydensin puuttuvat tiedot.
 - Tekoäly tiivistä pidempiä lausemuotoja ymmärrettävämpään ja sidosteisempaan muotoon. Tämän jälkeen kävin tekstin vielä uudelleen itse läpi sitä muokaten.

⁶ Lähteet: Intranet www-sivu.

<https://intranet.utu.fi/fi/yksikot/tse/studying/opintojensuunnittelu/tutkielmatjaopinnaytetyot/Document/s/Teko%C3%A4lyn%20k%C3%A4ytt%C3%B6%20opinn%C3%A4ytteiss%C3%A4%20TSE%20Ohjeet%202025.pdf#search=teko%C3%A4ly%20ohjelma> (17.12.2025).